

38 מהשנה שעברה היה מתאחר ראש השנה הבא ביומיים, ועתה הוא
39 מתאחר ביום אחד, ועדיין יש לחשוש לרינון. מתרצת הגמרא: איחור
40 של יום אחד לא אדעתייהו דאיןש' – אין עולה על דעת בני אדם
41 לתמוה עליו ולרנן מחמתו על חכמים, ועל כן אין לחשוש לו.
42 הגמרא מביאה שיטה אחרת בביאור דברי המשנה 'לא נראה יתר על
43 שמונה': עילא אמר, כוונת המשנה היא שלא נראה לחכמים להספ
44 יתר על שמונה – לעשות יותר משמונה חדשים חסרים בשנה, ומאי
45 מעמא קאמר – ואמר זאת תנא המשנה כתינת טעם לדברי הרישא,
46 ולא כדן בפני עצמו. וכך הוא פירוש דבריו, מה מעם אין פוחתים
47 מארבעה חדשים המעופרים בשנה, משום דלא נראה לחכמים
48 להספ יתר על שמונה חדשים, מהטעם המבואר בסמוך.
49 מקשה הגמרא: מאי שנא תשעה דלא עושים אותם חסרים, משום
50 דאם בן מיתרא סיתרא תלתא יומי – נמשכת הלבנה הישנה של
51 אלול שלשה ימים לאחר ראש השנה של השנה הבאה, שכן בשנה
52 כסדרה חל ראש השנה ביום המולד כאמור, ועל ידי חיסור שלשה
53 חדשים נוספים יוקדם ראש השנה בשלשה ימים. אם כן השתא נמי
54 – גם עתה כשנעשה שמונה חסרים קא מיתרא תרי יומי – תתמשך
55 הלבנה הישנה יומיים לאחר ראש השנה מחמת חיסור שני החדשים
56 הנוספים. מתרצת הגמרא: בדאמר רב משרשיא לתרץ את דברי
57 הברייתא להלן, שהיא מדוברת בגון שהיתה שנה מעופרת, הלא
58 נמי יש להעמיד את דברי משנתנו בגון שהיתה שנה שלפניה
59 מעופרת ועשינו את חודש העיבור מלא, ונמצא שהתאחר ראש
60 השנה של שנה זו יום אחד לאחר מולד תשרי. ומעתה אף אם נעשה
61 בשנה זו שמונה חסרים לא תתמשך הלבנה הישנה יומיים לאחר
62 ראש השנה הבא, שכן דל ירחא חסירא פהדי ירחא מלא – הסר
63 חודש חסר אחד של שנה זו כנגד חודש העיבור המלא של השנה
64 שעברה. כלומר, הקדמת ראש השנה הבא מחמת החודש החסר
65 השמיני של שנה זו, מתבטלת על ידי איחור ראש השנה הקודם
66 מחמת חודש העיבור של השנה שעברה.
67 שוב מקשה הגמרא: ואפתי איכא חד יומא – והרי גם באופן זה
68 עדיין מתאחר המולד לאחר ראש השנה הבא ביום אחד, שכן לולא
69 החודש המלא מהשנה שעברה היה מתאחר ביומיים, ועתה הוא
70 מתאחר ביום אחד. מתרצת הגמרא: משום איחור המולד ביום אחד
71 בלבד לא יבואו הבריות לרנן אחר חכמים, משום דכברי איתחזווי
72 איתתו ואנן לאו אדעתין – יסברו שאכן נראה המולד לבית דין
73 בראש השנה, אלא שלא עלה בדעתנו לשים לב ולראותו, ורק
74 כאשר יתאחר המולד ביומיים יבואו לרנן על חכמים.

1 קדים אתי סיתרא תלתא יומי – מקדים ובא מולד הלבנה שלשה
2 ימים לפני ראש השנה של השנה הבאה. שכן אם השנה היא כסדרה
3 חודש אחד מלא ואחד חסר, נמצא שמידי שני חדשים שהם חמשים
4 ותשעה יום משתוה יום ראש חודש עם יום המולד, שכן בין מולד
5 למולד ישנם כ"ט חצי יום ותשע חלקי השעה, ובשני מולדות יחד
6 יש חמשים ותשעה וכשעה ומחצה. ולפי חשבון זה ראש השנה ומולד
7 תשרי מתקדם בארבעה ימים מימות השבוע מראש השנה ומולד
8 תשרי שלפניו, וכגון שחל מולד תשרי בליל שבת ובאותו יום נקבע
9 ראש השנה, מולד תשרי וראש חודש תשרי של השנה הבא יחול
10 בליל יום רביעי. אבל אם נעשה תשעה חדשים מלאים ושלשה
11 חסרים, יתוסף עוד שלשה ימים למנן ימי השנה, ויחול ראש השנה
12 של השנה הבאה שלשה ימים לאחר מולד תשרי, שכן מולד תשרי
13 יחול בליל רביעי, ואילו ראש השנה יקבע בליל שבת שלאחריו. ואין
14 לעשות כן כדי שלא ירננו הבריות על חכמים שהם עושים ככל
15 שירצו, וקובעים את החדשים מבלי להתחשב בזמן האמיתי של
16 המולד.

17 מסיקה הגמרא את קושיותה: הלא מטעם זה גם אין לעשות שמונה
18 חדשים מלאים, שהרי השתא נמי קא קדים אתי תרי יומי – גם
19 עתה יקדם המולד לראש השנה בשני ימים, מחמת תוספת שני הימים
20 של שני החדשים המלאים היתירים, וגם בכך יבואו הבריות לרנן על
21 חכמים. מתרצת הגמרא: בדאמר רב משרשיא להלן (ע"ב) לתרץ
22 את מה ששינוי בברייתא שלפעמים חל ראש השנה באותו יום
23 בשבוע שחל בו יום הנף העומר, שמדובר בגון שהיתה שנה זו
24 מעופרת, הלא נמי בדברי משנתנו שאפשר לעשות שמונה חדשים
25 מלאים, מדובר בגון שהיתה שנה שלפניה מעופרת, וחודש אדר
26 שנוסף לצורך עיבור השנה בדינו לעשותו כל סוג חודש שהוא, בין
27 מלא של שלשים יום, ובין חסר של כ"ט יום. ואם עשינו את חודש
28 העיבור של השנה שעברה חסר, נמצא שהקדמנו את ראש השנה של
29 שנה זו שלאחריה יום אחד לפני המולד. ומעתה אף אם נעשה בשנה
30 זו שמונה מלאים לא יתאחר ראש השנה הבא יומיים אחרי המולד,
31 שכן דל ירחא מלא פהדי ירחא חסירא – הסר חודש מלא אחד
32 של שנה זו כנגד חודש חסר אחד של שנה שעברה. כלומר, כנגד
33 איחור ראש השנה הבא ביום אחד מחמת החודש המלא השמיני,
34 מקדים חודש העיבור החסר של השנה שעברה את ראש השנה הבא
35 ביום אחד.

36 שוב מקשה הגמרא: ואפתי חד יומא – והרי גם באופן זה עדיין
37 מתאחר ראש השנה יום אחד אחרי המולד, שכן לולא החודש החסר

המשך ביאור למס' ערכין ליום שני עמ' א

10 החנוכה שאין בהם קרבן היום, מנגנים בחליל לפני המזבח. ובגולקה
11 – בחוצה לארץ, שנוהגים יום טוב שני של גלויות מספיקא דיומא,
12 ישנם עשרים ואחד ימים שהיחיד גומר בהם את ההלל, ואלו הם,
13 תשעה ימי החג של סוכות, ושמונה ימי החנוכה, ושני ימים טובים
14 של פסח, ושני ימים טובים של עצרת.
15 מבררת הגמרא במה שונים אלו הימים שגומרים בהם את ההלל:
16 מאי שנא פהג הסוכות דאמרינן הלל שלם בכל יומא מימות החג,
17 ומאי שנא פפסח דלא אמרינן הלל שלם

1 שמשמע שאין להפסיק כלל ואפילו לא הפסקה מועטת.
2 שנינו במשנה שנים עשר יום בשנה מכה פחליל וכו' לפני המזבח.
3 מבררת הגמרא: מאי שנא הני – מה השתנה באלו הימים שמנגנים
4 בהם בחליל מימים אחרים. מבארת הגמרא: הואיל ויחיד גומר פהג
5 את ההלל – מכיון שגם היחיד אומר בהם הלל שלם, דאמר רבי
6 יוחנן משום רבי שמעון בן יהווצרק, ישנם שמונה עשר ימים בשנה
7 שהיחיד גומר פהג את ההלל, ואלו הם, שמונה ימי החג של סוכות,
8 ושמונה ימי החנוכה, ויום טוב הראשון של פסח, ויום טוב
9 (הראשון) של עצרת – חג השבועות. ובאלו הימים, מלבד ימי

העיבור המלא, דמעטה משפחת לה שיחול ראש השנה ביום
השבע שחל בו יום הנה.
הגמרא חזרת לפרש את גוף דברי אחרים: אמר ליה רב אדא בר
אבהו לרבא, וכי אחרים מנינא אתא לאשמעינן, הרי לא היה
להם לומר אלא שאין מעברים חודש שעל פי חשבון צריך להיות
חסר, ואפילו שיש צורך בדבר, וממילא נדע שבין עצרת לעצרת ובין
ראש השנה יש לעולם הפרש של ארבעה ימי שבו. מתרצת הגמרא:
הא קא משמע לן אחרים, ולא בעינן למצוה לקדש על פי הראיה,
אלא יש לקדש את החודש על פי חשבון. שאם היו אמרים רק שאין
מעברים את החודש ההסר אפילו לצורך, היינו מפרשים בדבריהם,
שכן הוא רק באופן שבו עדים שראו את הלבנה ביום השלישי,
שאין מעברים אותו אפילו לצורך. אבל אם לא נראתה הלבנה ביום
השלישי, אין מקדשים את החודש הבא אלא למחר, ועושים חודש
זה מלא אפילו שעל פי חשבון עליו להיות חסר, שכן יש מצוה לקדש
על פי הראיה ולא על פי חשבון. על כן אמרו 'אין בין עצרת לעצרת
אלא ארבעה ימים', שמכך משמע שלעולם עושים חודש אחד מלא
ואחד חסר, אפילו אם לא נראתה הלבנה ביום השלישי, מקדשים
את יום השלישי בחודש הראוי להיות חסר.
הגמרא מביאה קושיא על דברי אחרים: מתקיף לה רבינא, איך
אמרו אחרים שיש בין עצרת לעצרת ארבעה ימים בלבד, והאיכא
יומא דשעי' ויומא דתלתין שני – והרי מדי שלשה שנים ישנו יום אחד
שנוסף על ידי שמונה השעות שנוספות בכל שנה לשלש מאות
חמשים וארבעה ימות השנה, ומדי שלשים שנה ישנו יום אחד שנוסף
על ידי תתע"ז חלקי השעה הנוספות בכל שנה לימות השנה. ומדוע
אמרו שאין ביניהן אלא ארבעה ימים בלבד.
מתרצת הגמרא: ביון דליתיה לימים נוספים אלו בכל שתא – [שנה],
לא קא תשיב אחרים ימים אלו, ולא אמרו 'אין בין עצרת לעצרת
אלא ארבעה ימים בלבד' אלא בשנה רגילה שאין בה את אותם
ימים.
הגמרא חזרת למחלוקת רב הונא ועולא שהובאה לעיל: ואף
שממילא סבר לה פרב הונא, שאפשר לעשות שמונה חדשים מלאים
בשנה. דאמר שמואל, אין שנת לבנה פחותה משלש מאות
וחמשים ושתים יום, ולא יתירה על שלש מאות וחמשים וששה
יום. הא ביצד, שני חדשים שבשנה כסדרה הם חסרים, אם היו
שניהם מלאין יש בשנה זו שמונה חדשים מלאים, ונמצא שיש בה
שלש מאות חמשים וששה יום. ושני חדשים שבשנה כסדרה הם
מלאים, אם היו שניהם חסירין יש בשנה זו שמונה חדשים חסרים,
ונמצא שהיא עולה למנין שלשים חמשים ושנים יום. ואם היו כל
חדשי השנה כסדרם אהד מלא ואהד חסר, יש בה שלשים מאות
חמשים וארבעה יום.
הגמרא מביאה קושיא על דברי שמואל ורב הונא מבריייתא: מיתיבי,
הלא שנינו בבריייתא, מי שאמר הריני נזיר בימות שנת החמה, הרי
הוא מונה נזירות שלש מאות וששים וחמשה ימים, במנין ימות שנת
החמה. ואם אמר הריני נזיר בימות שנת הלכנה, הרי הוא מונה
נזירות שלש מאות וחמשים וארבעה ימים במנין ימות שנת הלכנה.
ואם איתא שנת לבנה בת שמונה חדשים מלאים כדברי רב הונא,
וימנין דמשפחת לה שנה של שלש מאות חמשים וששה יום, ומדוע די
לו בנזירות של שלש מאות חמשים וארבעה יום. מתרצת הגמרא:
בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ורוב שנים, וברוב השנים אין
מוסיפים על החדשים המעוברים, ויש בהן שלש מאות חמשים
וארבעה יום, ועל כן בלשון בני אדם זה הוא מנין הימים של שנת לבנה.
הגמרא מביאה תנא הסובר כרב הונא: ואף רבי סבר לה פרב הונא
שאפשר לעשות שמונה חדשים מלאים בשנה. דתניא, מעשה נעשה
רבי (פרב הונא) תשעה חדשים חסירים בשנה אחת, ובכל זאת
נראה חודש [–חידוש הלבנה] של תשרי שלאחריה בזמן – ביום
שנקבע בו ראש השנה. והיה רבי תמיה ואומר, איך יתכן שעשינו
תשעה חדשים חסירין ועדיין נראה חודש בזמן, והרי לא היה בה
בשנה זו אלא שלש מאות חמשים ואחד יום בלבד, ואם כן היה לו
למולד תשרי להתאחר שלשה ימים לאחר ראש השנה. אמר לפניו
רבי שמעון בר רבי בנא, שמא שנה מעוברת היתה שנה זו,

התבאר לעיל, שלדעת רב הונא מבואר במשנה שעושים שמונה
מלאים חדשים בשנה, ולדעת עולא אף שמונה מלאים אין עושים,
ועל כן פירש את המשנה באופן אחר. הגמרא מפרשת את שורש
מחלוקתם: במאי קמיפלגי רב הונא ועולא, במנין ימי חודש אדר
ראשון שהוא הנוסף לעיבור שנה נחלקו. דתניא, בפה הם ימי
החודש שמוסיפים לעיבור שנה, שלשים יום. זו היא שיטת תנא
קמא. אבל רבן שמעון בן גמליאל אומר, עושים אותו כל סוג חודש
שהוא, בין חסר ובין מלא. וסובר רב הונא כרבן שמעון בן גמליאל
ועל כן העמיד את המשנה באופן שהיתה השנה שעברה מעוברת
והיה חודש העיבור חסר, שבאופן זה אפשר לעשות בשנה זו שמונה
מלאים, כמבואר לעיל. אבל עולא סובר כתנא קמא, ועל כן לא היה
יכול לפרש את המשנה באופן זה, שהרי לשיטתו חודש העיבור
לעולם מלא, ואם כן לעולם אין עושים שמונה מלאים, ולפיכך
הוכרח לפרש את המשנה באופן אחר.
הגמרא מקשה על דברי רב הונא מבריייתא: מיתיבי, הלא שנינו
בריייתא, אין עצרת הלה אלא באותו יום שבוע שחל בו באותה
שנה יום הנה העומר והקרבנות שהוא ט"ז בניסן. ואין ראש השנה
לה אלא אז ביום השבע שחל בו יום הנה העומר שקדם לו, או
לאור עיבורו של ניסן, היינו באותו יום השבע שחל בו יום א' אייר.
בשלמא לעולא דאמר שמונה חדשים חסירין בשנה עברין אבל
שמונה מעוברין לא עברין, משפחת לה בשנה שעשו בה שמונה
חסרים וחסירו חודש נוסף בימות הגשמים וחודש נוסף בימות החמה,
ועשו את שניהן [וכסלו וסיון שדרכם בשנה כסדרה להיות מלאים]
לחודש חסר, שיחול ראש השנה שלאחריה ביום השבע שחל בו
יום הנה העומר. ובשנה כסדרה שהיו חדשיה אהד מלא ואהד חסר
והיה סיון מלא, יחול ראש השנה לאור עיבורו – ביום השבע שחל
בו א' אייר. אבל לעולם אין חל ראש השנה ביום אחר מלבד שני
ימים אלו, שכן לשיטת עולא אין מוסיפים לעולם על החדשים
המלאים שבימות החמה, כדי שלא יהיו יותר משבעה מלאים. אלא
לרב הונא דאמר עברין גם שמונה חדשים מעוברין בשנה, הא
וימנין דמשפחת לה שיחול ראש השנה גם ביום שבוע שהוא לאור
אור עיבורו – הלילה שלאחר ליל עיבורו של ניסן שהוא א' אייר,
כלומר ביום שחל בו ב' אייר. שהרי כשעושים שמונה חדשים מלאים
ארבעה מתוכם הם מחדשי הקיץ, ונמצא שנוסף עוד יום על ימי
הקיץ, ומתאחר ראש השנה ביום נוסף. מתרצת הגמרא: אמר לך רב
הונא, וכי לעולא מי ניחא, הלא גם לשיטתו דוקא שמונה חדשים
מלאים הוא ולא עברין, הא שבקה מלאים עברין, והרי
כשעושים שבקה מלאים וימנין ולא עברין בסיתויא – [בחורף] את
החודש המלא הנוסף ועברין לו בןימא – [בקיץ], והא באופן זה
הנה היום שחל בו ראש השנה ביום השבע שהוא לאור אור עיבורו
של ניסן. אלא בהכרח הא מני בריתא זו, כשיטת אחרים.
דתניא, אחרים אומרים, אין הפרש בחשבון ימי השבע בין עצרת
של שנה זו לעצרת של השנה שלאחריה, וכן אין הפרש בין ראש
השנה זה לראש השנה שלאחריה, אלא ארבעה ימים בלבד, ואם
היתה שנה מעוברת יהיה ביניהם הפרש של חמשה ימים. שלעולם
עושים חודש אחד מלא ואחד חסר לסירוגין, ולא כדברי משנתנו
שעושים לפעמים גם ארבעה או חמשה מלאים ושבעה או שמונה
חסרים וכן להיפך. לפיכך לשיטתם מתרחק יום השבע של עצרת
ושל ראש השנה משנה לשנה בארבעה ימים, ובשנה מעוברת שעשו
ששה חדשים ממנה מלאים ושבעה חסרים, מתרחק יום השבע של
עצרת ושל ראש השנה ביום נוסף. אך לעולם לא יחול ראש השנה
לאור אור עיבורו של ניסן.
שוב מקשה הגמרא: הלא סוף סוף לאחריים גם ביום הנה לא
משפחת לה שיחול ראש השנה, שהרי לשיטתם לעולם ניסן וסיון
ואב מלאים ואייר ותמוז ואולול חסרים, ואם כן לעולם יחול ראש
השנה ביום השבע שחל בו א' אייר, שהוא יום אחד לאחר יום
השבע שחל בו יום הנה. מתרצת הגמרא: אמר רב משרשיא, גם לפי
אחרים ישנו אופן שיחול בו ראש השנה ביום הנה, ובגזון שהיתה שנה
זו מעוברת ועשו את חודש עיבור השנה שלשים יום. דל ירהא
לבהרי ירהא – חסר חודש אחד מלא מחדשי הקיץ כנגד חודש